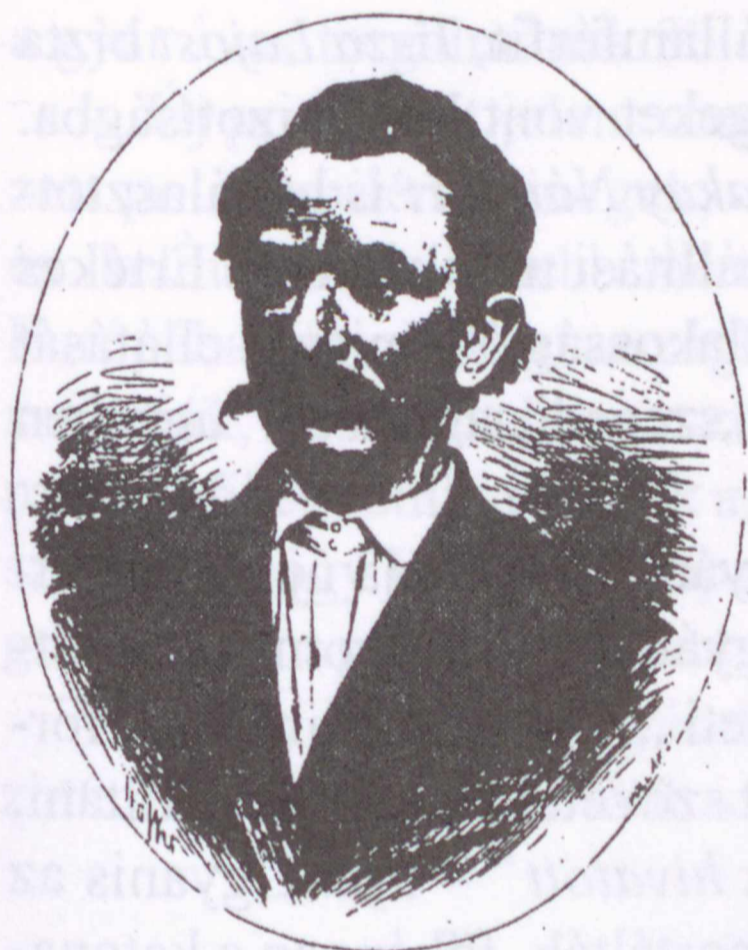

VÉG LÁSZLÓ*

Bakay Nándor 1848-as honvéd (1833–1902)

Egykori céhlegény, a 120 éves Első Magyar Kenderfonó Rt. alapítója

BAKAY NÁNDOR
1833-1902

A történelmi Magyarország – pontosabban Szeged – gyár-
iparának és polgárosodásának egyik úttörőjéről, a ma 120 éves „Első
Magyar Kenderfonó Rt.” alapítójáról szólni azért időszerű, mert
néhány hónap múlva emlékezünk az „1848-as magyar szabadság-
harc” 150 éves évfordulójára. Ebben – 15 éves ifjúként – Bakay is
részt vett.

Nagy vállalkozásba fogott az egykori újszegedi céhlegény,
majd kötélgyártó céhmester, amikor 1877-ben a hazai természetes
nyersanyag: a kender nagyüzemi, gyári feldolgozásába fogott. Nyu-
gati gyártmányú, mechanikus meghajtású gyártóberendezéssel ad-
digi műhelyét gyári szintre emelte, meghatványozva ezzel a ken-
derzsineg, a kenderzsák és egyéb, e nyersanyagból gyártott szöve-
tek termelését.

Bakay 1833-ban Újszegeden született, mint *Bakay János* ne-
vű kötélgyártó mester fia, aki édesapjával együtt – 15 évesen –
Kossuth hívó szavára honvédnek „beállt”. A szabadságharc bukása után külföldön bujdosott egy
ideig. Egészen Velencéig eljutott, amit „visszaemlékezéseiből” ismerünk. Később hazatér és édes-
apja műhelyében sajátítja el a kötélgyártó mesterséget. Majd – mint akkor szokásos volt – céhle-
gényként bejárja Nyugat-Európát. Az ott szerzett szakmai technikai ismeretekkel gazdagodva tér
haza és mestervizsgálata után maga is „kötélgyártó-műhelyt” nyit.

Emellett helyi és országos ipargazdasági problémákkal is foglalkozik. Részt vesz a város
közéletében. Iparos társai érdekében is hallatja szavát, nem csupán helyileg, de országosan is. A
hazai iparfejlesztés érdekében új javaslatokat dolgoz ki, melyekhez *Kossuth Lajos* támogatását is
kéri, Turinba írt leveleiben. Feltehetőleg a szabadságharcban való részvétele bátorította fel erre.
Kossuth Lajos egyik válaszlevelében azonban elutasító hangon írt neki. Ez a válaszlevél egyes
újságírók tudomására jutott és ez alkalmat adott arra, hogy gazdasági és társadalmi tevékenységét
a nyilvánosság előtt támadják. *Jókai Mór* e „sajtóvitában” Bakay mellett hallatta hangját. Újság-
cikkben állt ki Bakay tevékenysége mellett.

* 1132 Budapest, Visegrádi utca 42–46. VI. 61.

Bakay részt vett a „'48-as Függetlenségi Párt” szegedi tevékenységében is. Mint e párt képviselőjét, két cikluson keresztül beválasztották az Országgyűlésbe. Ebben bizonyára szerepet játszhatott az az újabb levél, amelyet Kossuth Lajostól kapott, amelyben – többek között – ez állt: *„Önben az »aktionak« oly emberét van szerencsém ismerni, kinek a Függetlenségi Párthoz való csatlakozása engem azzal a reménnyel biztat, hogy hazánk iparosai mind szélesebb és szélesebb körben fogják belátni, hogy a haza politikai »önállása« nélkül a magyar ipar felvirágzása lehetetlen.”*

Ez a levél ugyancsak nyilvánosságot kapott. Ekkor már a szegedi Alföldi Iparlap ezt a tényt a következőképpen kommentálta: *„Bakay Úr – kihez az iparosok szép reményeket kötnek, s kit – mint az ipar ismerőjét és mint gyakorlati férfiút, küldtek a képviselőházba, végre meghódította a nagyalföldi várost, melynek kebelében oly sok ipari törekvés nyert már megvalósítást. Most a »maga köréből« választott képviselőt. Azért örvendünk annak, hogy Szeged városa egy képzett iparost küldött a Parlamentbe.”*

Az 1870-es évek második felében Bakay – közéleti tevékenysége mellett – műhelyét és alkalmazottai számát is növelni akarta. Nagyobb épületet emeltetett, korszerűbb mechanikai gépeket szerzett be, melyeket „gőzerőmeghajtással” működtetett.

Ezt a sokkal korszerűbb – immár manufaktúrának tekinthető – műhelyt, a nagy „szegedi árvíz” elsodorta, mint Szeged nagy részét is.

Ismeretes, hogy az 1879-es árvíz életekben, emberekben, anyagiakban, lakóházakban mily mérhetetlen károkat okozott. Maga *Ferenc József* is megtekintette a katasztrófa színhelyét és úgynevezett „Királyi Bizottságot” állíttatott fel. Vezetésével a közismert államférfit, *Tisza Lajost* bízta meg. Tisza országos tekintélyű szakembereket, közéleti személyiségeket vont be e bizottságba. Ebbe – mint elismert műszaki és szervezőképességű szakembert – *Bakay Nándort* is beválasztották, aki teljes energiájával és tapasztalataival vett részt a város helyreállítási munkájában. Értékes műszaki és szervezési javaslatokat terjesztett elő. Emellett szervezte a lakosság étel- és élelmiszer-ellátását is. Az 1879-es Országgyűlésben képviselőként, bemutatkozó beszédét a „szegedi nagy árvíz” ügyében tartotta meg.

A város helyreállítási munkája után elpusztult manufaktúráját gyárként kívánja új életre kelteni. Korszerűbb gépeket, újabb gőzkazánt kíván működtetni. Mivel gyárát az árvíz romba döntötte, így ehhez kellő pénzalappal már nem rendelkezett. Pedig meghirdeti „elsődleges hirdetés” formájában, hogy kötélgyárát „géperőre” rendezi be és „spárgák” mellett szöveteket is fog előállítani, *„miáltal hazánkból e téren minden külföldi behozatalt kizárni leszek hivatott”* – írja. Ugyanis az időben e gyártmányokat főként nyugatról, elsősorban Ausztriából importálták. főképpen a katonaság számára.

Akkori merész terve megvalósításához azonban eredménytelenül folyamodott a város vezetéséhez és a helyi Takarékpénztárhoz, a bankhoz, hitelért. Nemcsak a saját érdekében, többi iparos társa megsegítése érdekében is szót emelt, mint egyik folyamodványából ismerjük, melyben így ír: *„A rekonstruálandó város – minden országos áldozat mellett is – csak akkor lesz életrevalólag helyreállítva, ha a gyárosok és a nagyiparosok is »rekonstruálva« lesznek.”* (Mint ismerjük, a város rekonstrukciójához akkor minden nagy európai ország az árvíz-sújtotta Szeged segítségére sietett. Ezt ma is őrzi az ottani „nagykörút”, Európa fővárosainak neveivel.) Beadványa azonban, melyben biztosítékként felajánlja saját és felesége magánvagyonát is fedezetül – elutasításban részesül. Pedig – mint érvel – már az új és fejlettebb gyári berendezéseket Angliából meg is rendelte. Előrelátó terveit: a hazai gyáripár magasabb szintre emelését, a fogyasztási cikkek importja helyett a hazai termékek előállításának bővítését, a kossuthi javaslatot: „a honi ipar fejlesztését” a szegedi bank emberei nem támogatták. Egy tanácsot azonban adtak: vonjon be bankárokat vállalkozásába és alakítson részvénytársaságot. Erre – kénytelenségből – ráállt. Ezután a helyi újságban, az Alföldi Iparlapban, 1883. december 22-én közlemény jelenik meg a következő szavakkal: *„Legújabb vállalata Szegednek a Bakay-féle fonó-szövő, kötélgyártó és kender beváltó Részvénytársulat. Ma íratott alá a régi birtokos és az új társulat alapító tagjai közötti szerződés, mely szerint az új részvénytársulat megalakulnak tekintendő és újévtől fogva a régi alapon, de új cím alatt folytatja*

működését. Az új rt. 1000 db 200 forintos részvényre alapult és az összes részvény 7–8 személy tulajdonában van. A régi tulajdonos (Bakay Nándor) egyik főrészvényese és vezérigazgatója lett az új vállalatnak." Majd a továbbiakban írja: „A társulat 90 ezer forintot fizet Bakay Nándornak az ingatlanokért és gépekért – habár tudomásunk szerint – Bakay Nándornak a vállalat megalapítása kétannyiba került." Továbbá: „most a gyár azon helyzetben van, hogy az új tulajdonosok minden új építkezés nélkül nemcsak folytathatják a munkával bőven ellátott, divatnak alá nem vetett, gyakorlatias értékű hasznos üzletet, de az új tőkével, ugyanazon téren, ugyanazon eszközökkel megkétszerezhetik a forgalmat.”

További 3 évig még Bakay töltötte be a vezérigazgatói tiszteletét, majd lemondott. Mint a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara másodtitkára, 1886-tól folytatta ipargazdasági tevékenységét, 1902-ben – 69 évesen – bekövetkezett haláláig.

Ezen utolsó 4–5 évben is sokat foglalkozott szakmai, országos ipari és termeltetési kérdésekkel. Szakcikkeket írt és előadásokat tartott.

Kenderfonó-műhelyében, majd később vállalatában a néhány munkás helyett az első világháború után mintegy 1000, a második világháború után 1200 fő dolgozott. A későbbiekben ennél többre is növelték a gyár alkalmazottainak számát. A gyár ma is eredeti helyén: Szegeden, a Londoni körúton működik, az alapítástól számított 120 év után. Bár ma már nem csupán kenderből előállított termék tartozik profiljába, hanem a kor követelményeinek megfelelően szintetikus műanyag is.

A fejlett nyugati államokban, különösen az USA-ban nőtt a természetes alapú termékek, ezen belül is a kender-termékek iránti kereslet. Jelenleg mintegy 20%-ban exportál a gyár. A jövőben ez a gyár éves forgalmának 30–35%-át teszi majd ki.

Új profilként jelent meg a vállalatnál a műanyag-csomagolóanyagok gyártása. Az úgynevezett polipropilén-zsinegek, -kötözők és -kötelek, valamint polietilénből készült raschel-zsákok és -kelmék köre. Kisebb mértékben gyártanak halász-, sport- és vadbefogó hálókat. Ezeket Nyugat-Európába, így Németországba, Hollandiába, Svédországba, Görögországba és Nagy-Britanniába szállítják, valamint hazai szükségletre is. A kender-termékek belföldi piaca 70%. Polietilén termékekből egyedüli gyártók az országban. Ez a hazai igények 75%-át fedezi. Kitűzött céljaik között szerepel, hogy Közép-Európa legnagyobb és legjobb minőségű környezetbarát alapanyagú csomagolóanyagot gyártó vállalatává legyenek.

Bakay Nándor, a gyáralapító számos szakcikk és előadás mellett iparszervezéssel foglalkozott. Tevékenységéről több szakíró is megemlékezett. Így Papp János, Pávó Ferenc, valamint dr.

ELŐLEGES HIRDETÉS
egy rég érzett nemzetgazdasági hiány elhárítására nézve.

BAKAY NÁNDOR
kötél-, spárga-, zsineg-, heveder-,
tömlő- s egyéb hasonló szövetek gyára
Szegeden.

Alólírt tisztelettel értesitem a hazai fogyasztó közönséget, miszerint **kötőre 100 éve fűnálló jöhírű kötélgyáramat, f. évi június hó közepéig, tökéletes angol gépekkel felszerelve**
gőzerőre fogom berendezni;
mialatt aránylagos nagy olcsóság mellett, a műtökély igényeinek megfelelő sátrony- és kenderkötöleket, **zsinórokat, s kiválólag olcsó és jó spárgákat és szöveteket fogok előállítani; amialatt hazánkban e téren minden külföldi behozatalt kizárni leszok hivatva.**
Miköz a jelen nehéz időben ezen haladó lépésre a hazai fogyasztó közönség hálás figyelmét ezennel tisztelettel felhívni szándékom van; egyúttal azon kérelmmel kell lennem, hogy a részletes és olcsó árjegyzékek és minták kiszolgáltatása miatt, f. évi június hó közepéig, engemet egy levelezési képes magtársasági szíveskedjenek, amikor pontos szolgáltatásra fogok állani.
Szeged, 1877. április 10-én.

Bakay Nándor
kötélgyáros.

296-1

RÉSZVÉNY
ÖTSZÁZ KÖRÖNÁRÓI
melynek birtoklóját
A SZEGEDI KENDERFONÓGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG
mindazon jogokban részesíti, melyek a társulat alapszabályai szerint,
a részvényesnek megilletik.

Kelt Szegeden, 1922. október 5-én.

SZEGEDI KENDERFONÓGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

A Szegedi Kenderfonógyár Részvénytársaság részvénye, 1922.

Bakay Nándor bejelenti, hogy kötélgyárát gőzerővel hajtott gépekkel rendezi be. Hirdetmény a Szegedi Híradó 1877. április 13-i számában

Szilágyi Gábor és Káposztás István, a Magyar Történelmi Társulat üzemi szekciójának tagjai. 1977-ben könyv alakban is megörökítették a gyáralapító pályafutását, amikor a gyáralapítás 100. évfordulójára emlékeztek ünnepi ülésen.

Most, amikor a közeljövőben a magyar szabadságharc 150 éves évfordulójára fogunk emlékezni, nem érdektelen idézni Bakayt, ki „visszaemlékezésében” így írt azokról az időkről: „*Csodálatos idők jártak! A gyermekek egy fuvalom ihletése által lovaggá, hőssé, szerelmes férfivá, hazafivá, bajnokká üttettek. Hegyeken, völgyeken, bérceken és síkokon hangzék: a »Talpra magyar« lelkesítő dala.*” Majd így ír: „*Ránk nem tűztek érdemkoszorút, mi egyszerű katonák valánk, mi nem tettünk semmit, csak vertük az ellent és védtük a hazát. Tehát semmi álmom, semmi vágy a babér után. Csata után ezen ifjak kedveseikre gondoltak. Ilyen megvénülés, ilyen kora férfiasodás volt: a '48–49-es szellemben.*”

Ez a szellemiség tükrözi Bakay akkori gondolatvilágát azokról a „48-as” fényes, de sajnos egyben gyászos napokról. Későbbi tetteiben, tevékenységében pedig a kor szellemét megértő, gyár-ipart teremtő, új ipari vezetővé vált. Szegeden már akkor működött a világhírű Pick Szalámigyár, de a Bakay-gyárba bekerülni, sok ottani lakos vágya volt. Még akkor is, ha a munka sajnos piszkos és poros volt. De „kenyeret adott”! Bakay nevét Szegeden utca örökíti meg. A Szeged-belvárosi temetőben pedig díszes síremlék őrzi hamvait.

IRODALOM

1. *Dr. Szilágyi Gábor–Káposztás István*: Első Magyar Kenderfonó Rt. 100 éves. Szeged, 1977.
2. *Papp J.*: Bakay Nándor indulása és politikai pályája a végső kudarcig. (Egyetemi tanulmány), Szeged, 1980.
3. *Pávó Ferenc*: Emlékezés Bakay Nándor születésének 150 éves évfordulóján. Szeged, 1997.
4. *Alföldi Iparlap*, 1883. 51. szám, XII. hó 22.
5. *Oltvai Ferenc*: Szeged múltja írott emlékekben. Szeged, 1968. p. 177.

